
Nieuwe vormen van buitenschoolse opvang

Steekproefonderzoek bij Limburgse gezinnen in opdracht van de provinciale commissie buitenschoolse opvang

Steegmans, N., Ferong, N., Vandenberk, A., Van Haegendoren, M., *Behoeften aan nieuwe vormen van buitenschoolse opvang in Limburg*, Diepenbeek, SEIN, LUC, opdrachtgever PCBO Limburg, 2001, 143 pag.

Gezin en beroep zijn niet altijd gemakkelijk te combineren. Het vinden van een goede oplossing voor de opvang van kinderen is voor ouders dan ook van het grootste belang. Hoewel Limburg reeds over een goed uitgebouwd net van opvangvoorzieningen beschikt, zijn er toch nog hiaten op het vlak van opvang van schoolgaande kinderen. Enerzijds is de behoefte aan opvangplaatsen groter dan ooit en anderzijds is er de expliciete vraag van ouders om opvang meer aan te passen aan hun noden en behoeften.

De vraag waarop dit een antwoord probeert te geven is: Wat zijn de behoeften aan bijzondere opvangvormen in Limburg bij kinderen van 2,5 tot 15 jaar? Met bijzondere opvangvormen wordt hier bedoeld: flexibele vormen van opvang zoals opvang voor 7 uur 's morgens en na 18u tijdens de werkweek, op zaterdag en zondag, 's nachts tijdens de week en in het weekend en langer dan 10 uur achter elkaar; de opvang van zieke kinderen; occasionele, plotse opvang; en de opvang van bijzondere doelgroepen met name kinderen met een handicap¹ en jonge tieners

De studie wil uitzoeken wat de omvang van die behoefte is en welke kenmerken de behoefte aan opvang heeft.

Algemeen

Aan buitenschoolse opvang is, zoals te verwachten, een grotere behoefte in de basisschool dan in

de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs (S.O.):

- voor 60% van de kleuters wordt gebruik gemaakt van buitenschoolse opvang
- de helft van de kinderen uit het lager onderwijs heeft nood aan buitenschoolse opvang
- vanaf het secundair onderwijs zakt de algemene opvangbehoefte naar een kwart.

Voor ongeveer 1 kleuter op vijf is er nood aan zowel gewone opvang als aan opvang op afwijkende tijdstippen. Bij kinderen uit het lager onderwijs is dit nog altijd ruim één kind op zeven.

Voor 3% van de scholieren uit de eerste en tweede graad S.O. moet er zowel voor opvang op gewone als op afwijkende tijdstippen gezorgd worden.

Grafiek 1 geeft een overzicht van de behoefte aan buitenschoolse opvang van kinderen van 2,5 tot 12 jaar.

Opvang op afwijkende tijdstippen

De omvang van de behoefte aan dit soort opvang is in alle graden van de *lagere school* dezelfde nl. om en bij de 17%. Bij *kleuters* bedraagt dit 22%.

Bijna 4 kinderen op 10 in de basisschool uit een *eenoudergezin* hebben nood aan opvang op afwijkende uren.

Het is duidelijk dat ouders het meest flexibiliteit nodig hebben *na de schooluren*. Het is blijkbaar voor velen van hen niet evident de klok van zessen te halen, het tijdstip waarop de meeste formele opvanginstanties hun deuren sluiten. Eén gezin op zeven met een kind in de basisschool heeft nood aan opvang na 18 uur. Op de tweede plaats komende behoeften aan opvang *voor 7 uur* en op *zaterdag*.

In drie vierden van de gezinnen situeert de belangrijkste opvangvorm zich in het informele circuit. Belangrijkste toeverlaat zijn de *grootouders*; in zes gezinnen op tien waar men dit soort opvangbehoefte heeft, doet men beroep op hen. Wanneer er externen worden ingeschakeld, is dit vaak een betaalde kracht aan huis.

Men is over het algemeen meer tevreden over de *praktische* kwaliteit van de opvang dan over de pedagogische kwaliteiten. De beschikbaarheid van de opvang vormt hierop een uitzondering en scoort laag.

Als *pedagogisch* criterium scoort de aansluiting bij de eigen pedagogische opvattingen het laagst zowel voor grootouders als andere opvanginstanties.

De beoordeling op elk van de voorgelegde criteria ligt voor grootouders hoger dan voor andere opvanginstanties. De grootste *verschillen* in tevredenheid liggen op het vlak van *beschikbaarheid* en *betaalbaarheid*.

Ook inspraak van de *ouders* en info/advies aan ouders genereren grote verschillen ten voordele van grootouders.

De meeste ouders zijn tevreden maar indien zij een verbetering van de randvoorwaarden wensen, vragen zij om meer *flexibiliteit*. Het schuiven in dagen en uren en het kind onmiddellijk kunnen brengen indien nodig, is voor hen belangrijk.

Zieke kinderen

In twee derde van de gevallen kan het kind uit de basisschool *thuis* blijven wanneer het ziek is:

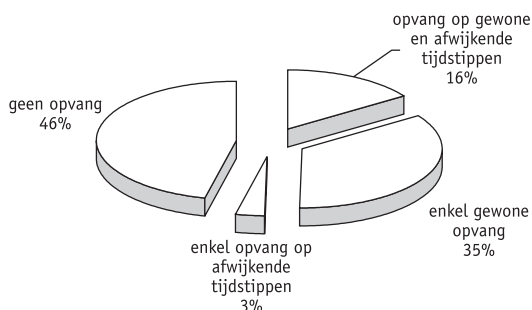
- in 28% van de gezinnen van de kinderen uit de basisschool is er altijd een gezinslid thuis
- in 36% van de gevallen zorgt men er voor dat één van de partners kan thuis blijven van het werk
- in bijna alle andere gevallen zorgen de grootouders voor opvang.

Gemiddeld aantal dagen opvang voor het zieke kind:

- voor kinderen uit de kleuterschool hebben ouders van september tot mei gemiddeld 4 dagen gebruik moeten maken van opvang wegens ziekte (basis: alle kleuters)
- voor kinderen uit de lagere school hebben ouders van september tot mei gemiddeld 2 dagen gebruik moeten maken van opvang wegens ziekte (basis: alle leerlingen).

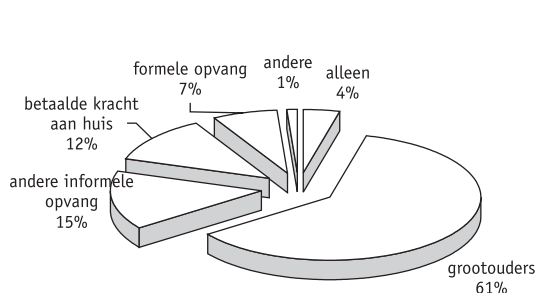
Grafiek 1.

Behoefte aan opvang voor kinderen van 2,5 tot 12 jaar

Grafiek 2.

De belangrijkste opvanginstantie op afwijkende tijdstippen bij 2,5 tot 15 jarigen

Zowel ouders als kinderen zijn tevreden over de opvang bij ziekte hoewel de tevredenheid bij beiden iets groter is wanneer het kind naar de grootouders kan. Waar 1 gezinslid (vaak de moeder) altijd thuis is, is de tevredenheid het grootst.

Opvang in geval van acute situaties

Zo'n 8% van de gezinnen met een kind in de basisschool heeft tussen 1 september 2000 en 1 mei 2001 regelmatig nood gehad aan plotse opvang. Daarnaast komt het in bijna 1 gezin op 5 met kinderen in de basisschool wel eens voor dat men acuut behoefte heeft aan kinderopvang.

Enkele bevindingen:

- in bijna 6 gevallen op 10 springen de *grootouders* in;
- grootouders en andere familieleden of vrienden/buren samen zijn goed voor 80% van de oplossingen voor een plotse opvangbehoefte voor kinderen uit de basisschool;
- als deze behoefte zich *regelmatig* voordoet worden de grootouders en formele opvanginstanties voor nog meer gezinnen belangrijk; de rol van familieleden, buren, kennissen neemt in belangrijke mate af;
- indien gevraagd naar de gewenste oplossing vragen 1 op 5 ouders van kleuters en 1 op 4 ouders van kinderen uit de lagere school naar een meer *formele* vorm van opvang.

Samengevat

Uit dit onderzoek blijkt nog maar eens hoe belangrijk grootouders zijn voor de buitenschoolse opvang. Ze vormen niet alleen de belangrijkste opvanginstantie in de gewone buitenschoolse opvang van hun kleinkinderen maar blijken ook de belangrijkste toeverlaat als er nood is aan meer flexibele vormen van kinderopvang. De redenen voor deze keuze zijn zowel van praktische als gevoelsmatige aard. Vaak is er geen andere mogelijkheid in de omgeving en bovenal: het kind is er graag.

De situatie van *beschikbaarheid van grootouders* is echter aan verandering onderhevig. Door de groei-

ende arbeidsmarktparticipatie van vrouwen vermindert de beschikbaarheid van de moeders en grootmoeders als traditionele zorgverleners en opvoeders drastisch.

Naast de evolutie in de objectieve beschikbaarheid vermoedt men ook een kentering in de *bereidheid* van de generatie jonge senioren om hun leven opnieuw in grote mate ten dienst te stellen van de volgende generaties. Zij hebben, meer dan hun voorgangers, een eigen levensproject dat zij als koppel of individueel wensen te realiseren.

Deze drastische wijzigingen in de beschikbaarheid en de bereidheid van grootouders op het vlak van kinderopvang vereisen vanwege de *overheid* een adequaat antwoord. Niettegenstaande de geweldige evolutie in de uitbouw van de formele kinderopvang in al zijn vormen qua opvangcapaciteit en pedagogische kwaliteit, blijft het systeem vrij strak gericht op de 'gewone' kantooruren. Meer flexibiliteit is een 'must' want ook de arbeidssituatie vereist meer dan vroeger een grote mate van soepelheid en beschikbaarheid van de werknemer. Verder blijkt ook dat ouders graag een goede band hebben met diegenen die voor hun kinderen zorgen en hen opvoeden wanneer zijzelf niet beschikbaar zijn. Dit argument speelt blijkbaar nog sterker op delicate momenten bijvoorbeeld wanneer het kind ziek is. Verder laten ouders hun zieke kinderen liever thuis, ook wanneer zij zelf niet in staat zijn om op zulke momenten thuis te blijven. Er zijn namelijk grenzen aan de flexibiliteit van kinderen.

Nico Steegmans

LUC

Noot

1. De problematiek van de opvang van kinderen met een handicap werd meegenomen in het steekproefonderzoek maar leverde zoals verwacht een te kleine subpopulatie om gerechtvaardigde uitspraken te doen. Daarom werd een kwalitatief onderzoeksgedeelte ingelast waarin door middel van een focusgroep met bevoorrechte getuigen een antwoord werd gezocht op de onderzoeksvraag. De resultaten hiervan worden apart gepubliceerd.